

Matti Kurikka – siirtolaiskirjailija ja feministi



Irene Virtala

Matti Kurikka (1863–1915) on Suomen siirtolaisuuden historian merkittävimpiä henkilöitä, moninkertainen siirtolainen, jonka elämänkaari ulottuu kolmelle eri mantereelle. Kurikan siirtolaistaival alkoi jo yhdeksänvuotiaana, jolloin hänet lähetettiin syntymäkodistaan Inkerimaan Tuutarista Helsingin Suomalaiseen Alkeisopistoon 1872. Suomalaisnytyiset vanhemmat halusivat lapselleen suomalaisen koulutuksen. Venäläistäustansa aiheuttaman koulukiusaamisen Kurikka voitti nopeasti, tuli ylioppilaaksi 1881 ja taisteli pian suomalaisuuden puolesta radikaalien piirissä Savo-Karjalaisessa osakunnassa.

Vuoden pituinen ulkomaanmatka Tanskaan ja Saksaan merkitsi Kurikalle sosialististen aatteiden juurtumista. *Viipurin Sanomien* 1888–1894 ja *Työmiehen* 1896–1899 toimittajakausien päätyttyä Kurikka ryhtyi organi-

Irene Virtala, FT Tukholman yliopistosta, oli vuonna 1996 Yhdysvalloissa Cornellin yliopiston vierailevana tutkijana ja tekee parhaillaan tutkimusta Matti Kurikan kirjallisesta tuotannosta feministisestä näkökulmasta.

soimaan Australian siirtolaisuutta ja suuntasi sinne vuonna 1899 siirtolahanketta toteuttamaan. Runsaan vuoden epäonnen ja vastustusten jälkeen hän siirtyi suomalaisten kaivosmiesten kutsusta Kanadaan rakentamaan uutta utooppista siirtokuntaa. Sointulan siirtola (*Kalevan Kansa Colonisation Company Limited*) pysyi koossa alkuperäisenä vuosina 1901–1905. Osuuskunnan haaksirikkouduttua Kurikka palasi Suomeen *Elämä*-lehden päätoimittajaksi 1905–1907. Tilapäisen Suomen kauden jälkeen Kurikka siirtyi takaisin Pohjois-Amerikkaan 1908, *New Yorkin Uutisten* toimittajaksi, jona hän toimi elämänsä loppuun asti.

Historiantutkijat¹ ovat kartoittaneet Kurikan kirjavia elämänavaiheita eri mantereilla. Kirjallisuudentutkimuksessa Kurikka on mainittu työläiskirjailijoiden yhteydessä (Laitinen 1981:293), emigranttikirjailijana (Palmgren 1966 I, vi) sekä aatepoliittisena journalistina (Palmgren 1966:67–88). Tähänastisen tutkimuksen painottamat työväenliikkeen dramaattiset alkuvaiheet sekä siirtolaisuuden periferia ovat jättäneet Kurikan kirjallisen sanoman varjoon. Silti tämän siirtolais-intel-

lektuellin tuoma kirjallinen kulttuuriantti on yllättävän runsas ja kiintoisa, etenkin naistutkimuksen historian perspektiivistä.

Siirtolaiskuvausta ja tendenssinäytelmää

Eniten suosiota sai ensimmäinen siirtolais-kansallinen näytelmä *Viimeinen ponnistus* (1884). Otsikko viittaa inkerinsuomalaisten talonpoikien vapautumisprosessiin, jossa kuvataan venäläisen aateliston viimeistä yritystä maaorjuuden lakkauttamisen estämiseksi 1861. Inkerinsuomalaisten kuvaus oli uusi, erikoinen ja rikastuttava kulttuurillisä kotimaiseen näyttämötaiteeseen. Kurikalle aihe oli omakohtainen. Hänen esivanhempansa olivat siirtyneet Suomesta Inkerinmaalle 1690-luvulla. Vanhemmat olivat vauraita talollisia ja harrastivat suomalais-kansallisia perinteitä. *Viimeinen ponnistus* antaa vivahteikkaan kuvan Matti Kurikan erikoisesta siirtolaistaustasta. Näytelmä on monitasoinen; kansalliset ja yhteiskunnalliset vastakohdat näyttäytyvät eri sosiaalisilla kentillä. Näytelmä sai osakseen ihastusta, se keräsi Suo-

malaisen Teatterin katsomot viidesti täyteen. Kappaleesta tuli työväenteattereiden suosikki, ja Kurikasta enteiltiin lupaavaa kirjailijaa.

Tendenssinäytelmät *Aili* (1887) ja *Äärimmäisessä talossa* (1889) puolustavat naisasiaa. Harva suomalainen mies on omistautunut yhtä innokkaasti naisasialle kuin Kurikka. Naisasia tuli hänelle läheiseksi jo opiskeluvuosina, jolloin Suomalaisessa Teatterissa meneillään olevat Minna Canthin näytelmät kiinnostivat enemmän kuin filosofisen tiedekunnan opinnot. Kurikasta tuli pian Canthin kirjallisen salongin jäsen. Voi sanoa, että nuori Kurikka kehittyi avartuneen naistietoisuuden ilmapiirissä, josta hänen tuotantonsa jäi koko elämän ajaksi intensiivinen naisasian puolustus ja melkein paradoksaalinen oman sukupuolensa kritiikki.

Aili julkaistiin sopivasti Gustaf af Geijerstamin Helsingissä pitämien luentojen aiheuttaman jupakan päätteeksi 1887, ikään kuin avauksena relatiivisen seksuaalimoraalin suuntaan. Kurikan edustama vapaamielisyys oli vielä ajallensa liian rohkeaa, vain pienen radikaalin eliitin kannattamaa. Kriitikot kauhistuivat ja onnistuivat nykypäivän lukijalle hyvin miedosta tekstistä löytämään pahentavaa esimerkkiä (*Laatokka* 13.12.1887, *Åbo Tidning* 18.11.1887). *Aili* sai tunnustusta vasta parikymmentä vuotta jälkeenpäin teatterinäyttämöllä (*Kansan Lehti* 20.3.1906), ja se hyväksyttiin kirjallisuudenhistoriaan Minna Canthin tendenssinäytelmien voimallisena jatkeena.

Äärimmäisessä talossa kohdistui sosiaalisiin epäkohtiin, etupäässä työläisluokan tyttöjen elatus- ja koulutuskesymyksiin. Kärjistynyt sosiaalinen sanoma ei satuttanut aikansa suomalaisia kriitikoita eikä näytelmä päässyt teatterin ohjelmistoon. Sensijaan Amerikan suomalaisissa teattereissa sitä esitettiin myöhemmin innokkaasti².

Siirtolaislehtien ohjelmasta

Tendenssinäytelmien ohella lyhyehköistä filosofisista teoksista ja varsinkin journalismista muodostui sopiva kanava Kurikan tyylille ja temperamenttiselle mielenlaadulle. Sekä siirtolais- että naisasiateemat jatkuivat kanadalais-suomalaisessa *Aika*-lehdessä. Lehden varhaiset numerot eivät ole säilyneet, joten varsinaista ohjelmaa³ ei voi mistään tarkistaa. Artikkelien sisällön perusteella voi kuitenkin melko varmasti todeta, että naisen vapautuksen ideologia on ollut ensimmäisiä tavoitteita.

Ajan hengen välitystä ja Kurikan vaikutusta saattaa ilmetä myös samanaikaisen australiansuomalaisten *Erakko*-seuran kuukausittain ilmestyneessä, käsikirjoitetussa *Orpo*-lehden ohjelmistossa, jossa (18.1.1903) mainitaan naisasian edistäminen yhtenä tärkeimmistä tavoitteista.

Kurikan onni oli, että hän Kanadan vapaassa maassa, kaukana kotimaan tsaarinvallan sensuurista ja muista esteistä pystyi muovaamaan *Aika*-lehden pääasiallisesti oman ideologiansa äänitorveksi. *Aili*-näytelmän relatiivisen seksuaalimoraalin puolustus jat-

kui *Ajan* palstoilla. Avioliittoteoria ei ollut enää Kurikalle yhteiskunnallinen seksuaalimoraalikesymys, vaan hän osoittaa ongelman kytkeytyvän syvempään uskonnollis-kirkolliseen perinteeseen. Teoreettisten avioliittokysymysten ohella Kurikka käytti lehtien palstoja myös Sointulan naisten sosiaaliseen informointiin. Avioliittoteoriat aiheuttivat selkkauksia saarella. Naapuristo kiinnostui saarelaiten erikoisesta kohtalosta ja kuvitteli teorioiden olevan jo käytäntöä. Saaren sisäiset ristiriidat lisääntyivät. Lehtipalstojen teoretisoinnit eivät enää riittäneet, Kurikka julkaisi näkemysensä avioliittoteorioista ja niihin liittyvistä konflikteista sadussa *Pääskyn rakkaus* (1905), joka on jäänyt kaunokirjallisuutemme aikaisena avioliittoteorioiden sovellutuksena.

Samana vuonna jälleen Suomessa, tilapäisenä ”paluumuuttajana”, Kurikka jatkoi naisasialinjaa *Elämä*-lehdessään. *Elämä* (16.12.1905) julistaa: ”Naisten vapautus kaikesta holhouksen alaisuudesta, etupäässä kirkollisen avio-haureuden alennustilasta, tulee olemaan yksi tärkeimpiä pyrkimyksiämme”. Teoreettinen lähtökohta oli entistä kiinteämin teosofian ajatuksissa. *Viides evankeliumi. Ote muinais-intialaisesta käsikirjoituksesta* (1906), jonka Kurikka tänä aikana suomensi, sisälsi runsaasti naiseuden ylistyksiä. Näiden tekstien avulla Kurikka yrittää neliosaisessa artikkelisarjassaan ”Mitä meille nainen opettaa” (*Elämä* 9/10, 11/10, 13/10, 16/10.1906) palauttaa naisen itsestäänselvään ja oikeutettuun uskonnollis-filosofiseen asemaansa miehen rinnalle.

Kurikan emigraatio takaisin Pohjois-Amerikkaan merkitsi toimittajantyötä *New Yorkin Uutisten* palstoilla. Kurikan ansiota on, että hän inspiroi amerikansuomalaiset siirtolaiset lehtipalstojen keskusteluun. Jopa raskaantyon-tekijät, kaivosmiehet, saatiin liikkeelle emotioitaan purkamaan (Ross 1986:48). Yhä vielä oli kysymys avioliittosuhteista, relativisesta seksuaalimoraalista sekä yhdyselämän uusista, matriarkaaliperspektiivisistä kaavailuista.

Merkittävän journalisminsa ohella Kurikka julkaisi aatepoliittisia teoksia. Näistä naisasia painottuu esim. *Jumalaton kirkko*-teoksessa (1908:37–389, jossa Kurikka analysoi mm. kirkkohistorian naista alistavaa sanastoa.

Vaikutteita naisasiaohjelmista

Kalevalan perinne oli tukena naisen aseman parantamiseen. Kurikka tähdentää, että muinaissuomalaisien käsitysten mukaan molemmat sukupuolet olivat tasavertaisia. Jos esim. suomalaisten tai germaanien maailmankuva olisi saanut muodostaa länsimaisen sivistyksen perustan, ei nykyistä patriarkaalista sukupuolien vinoumaa olisi voinut syntyä. Sukupuolisen vinouman alkusyyt johtuvat Kurikan mukaan kirkkoisien rajoittuneesta maailmankuvasta ja kirkolliskokouksien päätöksistä neljännellä vuosisadalla, jolloin kirkkoisät julistivat miehen jumalan kuvaksi ja naisen sieluttomaksi, ainoastaan miehen avulla pelastuvaksi (*Aika* 15.5.1904). Naisen riippuvuus miehestä voimistui edelleen Vanhan Testamentin käsitysten mukaan

patriarkaalisesta yksityisomistuksesta; mies oli avioliiton pää, naisella ei tänä aikana ollut minäkäänlaisia juridisia oikeuksia. Koska kirkko tuki tätä järjestelmää, oli sukupuolten eriarvoisuus legalisoitu. Kurikka pyrki avioliittoteorioillaan samasta aiheesta kiinnostuneen Veikko Palomaan (*Työmies* 185/1902, Palomaa 1905:5–6, 9–13) tyyliin oikeaisemaan patriarkaalista perusvinoumaa.

Kurikalle on luonteenomaista, etteivät mitkään traditionaalisten koulukuntien osatotuudet estäneet hänen totuuden etsintäänsä. Hän käyttää lähteinään vanhoja pyhiä kirjoituksia, intialaista mytologiaa, kirjallisuutta muinaisista matriarkaalisista yhteiskunnista sekä Saint-Simonin, Fouririn, Moren ja Owenin sosialististen ihanneyhdyskuntien feminististä ohjelmaa⁴. Kurikka hakeutuu opintomatkalle myös New Yorkin läheisyydessä sijaitsevaan Oneidan yhdyskuntaan, jonka avioliitonvastaisuus nojautui Raamatun sanomaan, etenkin Paavalin näkemys (Aika 15.5.1904).

Sointulan alkuperäiseen kirjastoon kuului tänä aikana Elisabeth Dauthendayn *Uusi rakkaus. Kirja kypsyneille hengille* (1902). Kirjanen edusti vuosisadan vaihteen jälkeisen ”uuden naisen” mallia, naisen joka tiesi olevansa henkisesti miestä korkeammalla tasolla ja etsi uusia elämisen muotoja odottaessaan miehisen kumppaninsa taistelua polygamisen viettinsä orjuudesta. Samantapaisista ajatuksista olivat aikaisemmin keskustelleet mm. englantilainen Mary Wollstonecraft sekä ruotsalainen C. J. L. Almqvist.

Teosofisen ajatusmallin mukaan on sukupuolten välinen tasavertaisuus itsestään selvää. Ihmisen perusydin on monadi, joka siirtyy jälleensyntymisen kierto-kulun kautta eri ihmiskehöihin, milloin mies- milloin naiskehoon oppiakseen läksynsä ja kehittyäkseen yhä täydellisemmäksi jumaluutta kohti. Molemmat sukupuolet ovat samanvertaisia jumaluden edessä. Teosofian myötä saavat Kurikan naisen asemaa puolestuvasti todisteet uskonnollis-filosofisen perustan.

Nainen vapaaksi syyllisyydestä

Kurikka keskittyy todella täyspainotteisesti hakemaan todistusaineistoa naisen aseman parantamiseksi. Hänen merkittävänä tehtävänä on vapauttaa naiset kirkkoisien painostuksen aiheuttamasta alemmuuden- ja syyllisyydentunnosta (*Aika* 8.8.1902).

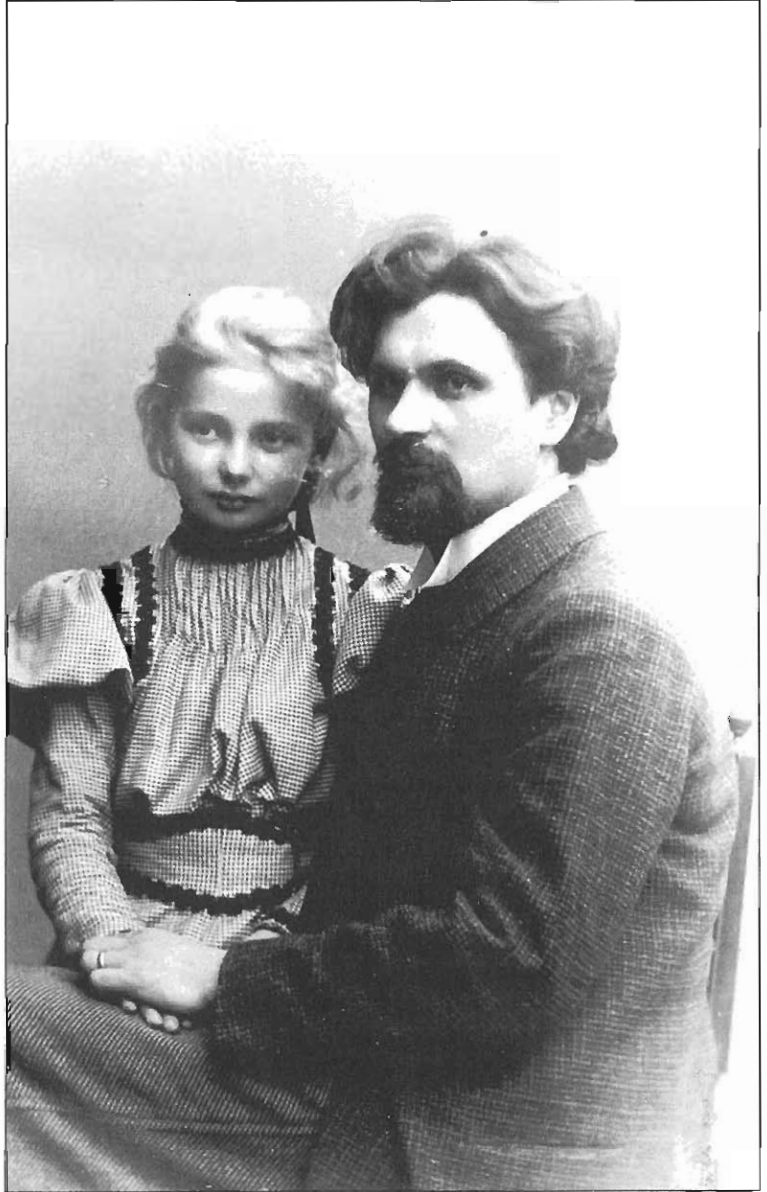
Kirkkoonotto eli kansanomaisesti ”kirkottaminen” oli Suomessa käytäntöä 1800-luvun loppupuolella ja paikoin vielä 1900-luvun alussa (Nieminen 1993:35–36). Tapa pohjautuu vanhaan Mooseksen lakiin synnyttäneen naisen saastaisuudesta ja tietystä pakollisesta synnytyksen jälkeisestä karanteenista (3. *Moos.* 12:1–5), joka päättyi, kun nainen otettiin takaisin kirkon suojelukseseen, toisin sanoen naisen täytyi maksaa papille uhriraha. Tapa oli alentava äideille, heidän katsottiin kansanomaisen käsityksen mukaan olevan synnytyksen yhteydessä paholaisen vallassa. Jos synnyttäjä oli avioton nainen, hän sai kokea paljon häpeää ja nuhtelua ja joutui tulemaan useita

kertoja papin läksytykseen, ennen kuin hänet otettiin takaisin kirkon suojelukseseen (Lempiäinen 1969:125).

Kurikka vastusti ankarasti kirkon valtaa ja pappien tämänlaatuisia rahanansaitsemiskeinoja. Kurikka viittaa luonnon lakeihin, joiden esimerkin mukaan uhrilahjojen maksaminen luonnollisista toiminnoista on absurdia. Ihminen ei tarvitse kirkon holhousta tärkeissä elämän vaiheissaan. Yksinäisten naisten ei myöskään tarvitse tuntea syyllisyyttä äitiydestään. Avioliiton ulkopuoliset synnyttäjät ovat saaneet kautta aikojen kärsiä valtavaa sosiaalista painostusta. Suuria määriä vastasyntyneitä lapsia on surmattu kirkollisen näkemyksen takia. Kirkon aikaansaama ero avioliittoon vihittyjen ja vihkimättömien synnyttäjien välillä osoittaa, ettei äitiyttä sinänsä ole arvostettu. Kurikan mukaan äitiys on aina pyhä asia. Tiedon levittämällä Kurikka uskoi voittavansa ennakkoluuloisuuden, mikä on yhdistetty äitiyteen. Jos nainen haluaa tulla äidiksi alistumatta kenenkään miehen avioliittotyranniuteen ja kenties erinäisistä syistä haluaa eri isät lapsilleen, julistaa Kurikka itsensä tällaistenkin tapausten moraaliseksi tukijaksi. Tässä on Kurikan huomautus, joka on usein repäistä asiayhteydestään, trivialisoitu ja saatu kuulostamaan promiskuiteetiltä. Vasta nykypäivän moraalikäsitteet, kun olemme vapautuneet vuosisadanvaihteen ahdistavista sosiaalisista näkemyksistä, auttavat meitä arvioimaan Kurikan avioliittoteorioiden merkitystä naishistorian perspektiivistä. Kurikan aikaiset teoreettiset kehitykset täh-

täsivät etäälle. Kurikan antiklerikalismissa on kyse perinpohjaisesta teologisten käsitteiden purkuprojektista. Uudisajattelijoiden täytyy kuitenkin aina kestää aikansa järki-ihmisten pilkkauksien

tulikokeet, ennenkuin ajalleen kummallisilta tuntuvat ajatukset pääsevät asettautumaan ihmisten mieliin. Monet Kurikan radikaaleista ajatuksista ovat nykypäivänä itsestäänselvyksiä, toiset taas



Matti Kurikka Aili-tyttärensä kanssa vuonna 1895. (Sointulan museon kokoelmasta valokuvannut Pirkko Karvonen)

muistuttavat aikamme radikaalien feministi-teologiien ohjelmaa.

Kalevala kannustimena

Siirtolaiskirjallisuus tuo erilaisia ja omaleimaisia aiheita vanhan kotimaan kirjallisuuteen. Aikamme psykoanalyttikko ja teoreetikko Julia Kristeva, jolla itsellään on siirtolaistausta, painottaa siirtymäobjektin merkitystä uudessa maassa, jolloin kansallinen identiteetti joudutaan asettamaan monikulttuurillisia vaikutuksia vasten. Siirtymäobjektit tässä yhteydessä voivat olla kansallisia erityispiirteitä. Vuosisadan vaihteen suomalaiset saattoivat ylpeillä kansalliseepoksensa *Kalevalan* Amerikassa saamasta vielä melko tuoreesta ihastuksesta. Teosofian johtohahmo H. P. Blavatsky julkaisi *Salaisen Oppinsa* vuonna 1888. Tässä valtavassa kaksiosaisessa teoksessa käsitellään *Kalevalaa* intialaisen ja kreikkalaisen mytologian rinnalla esoteerisen viisauden lähteenä (Blavatsky 1973:22, 37–38). Samana vuonna Blavatsky kirjoitti teosofiseen *Lucifer*-aikakauslehteen *Kalevalasta* hyvin positiivisen arvostelun, jossa hän kohottaa suomalaiset korkeatasoisien henkisen viisauden kantajiksi (Blavatsky 1888:149–152). Tämän on täytynyt osaltaan tukea amerikkasuomalaisten maanlaajuista *Kalevalan* ja teosofian harrastusta. *Kalevala* on toiminut erinomaisena suomalaisten siirtolaisten siirtymäobjektina, joka on antanut turvallisuutta ja luottamusta oman kansan ainutlaatuisuuteen. *Kalevalan* perinteen ja teosofian symbioosi loi niin paljon itsevar-



muutta, että se salli kutsua aatteen ulkopuolisia ”pimentolaisiksi” (*Aika* 13.6. 1902) sekä muiden kielten puhujia ”toiskielisiksi”⁵. Samoin suomalaisten sauna toimi niin fyysisen kuin henkisenkin puhtauden metaforana, jonka voi myös ymmärtää siirtolaisten ylpeilyn aiheeksi. Puhdistusrituaali on saanut oman *Ajassa* (1.4.1904) julkaistun ”Sauna marssin” ...”puhtahaksi ruumis ensin, sitten mieli puhdistuu. Kell’ on mieli tahratonna, Hälle henki kirkastuu”.

Kalevan Kansan henkiaateliset

Kurikan unelmana oli perustaa Sointulan siirtokunta teosofiaan

vihkiytyneistä indiviideistä. Todellisuus oli kuitenkin toisenlainen. Siirtola koostui monenlaisista yksilöistä, teosofiaan vihkiytyneiden ydinjoukko oli jokseenkin pieni. Kaivosmiehet ja muut siirtolaiset, jotka saapuivat Sointulaan paremman elämän toivossa, eivät aina pystyneet omaksumaan teosofian henkisiä periaatteita.

Sointulan siirtola on kuitenkin hyvin aikainen konkreettinen esimerkki muutaman vuoden ajan toimineesta tasa-arvoisesta yhdyskunnasta. Miehet ja naiset olivat käytännöllisesti katsoen tasavertaisia kaikessa (*Aika* 1.6. 1904), he saivat samaa palkkaa, heillä oli samat oikeudet ym. Tarkoituksena oli vapauttaa nainen ”keittiöorjuudesta” järjestämällä yhteinen ruokailu ja yhteinen las-

tenhoito. Näin naiset saivat samat mahdollisuudet kuin miehetkin itsensä kehittämiseen. Kurikka kehotti erityisesti naisia Jeesuksen sanoin jo tässä elämässä kehittymään ”Jumalan tyttäreiksi”. Suomen kansalliseepoksen suuren tietäjän Väinämöisen, henkinen perinne velvoitti myös ”Väinön tyttäriä”⁶ kulkemaan henkissä kärkejoukoissa. Järjestelmä avaisi suunnattomat mahdollisuudet äideille. Sointulan kulttuurielämä onkin ainutlaatuinen esimerkki teatterin ja todellisuuden läheisestä yhteensulautumisesta. Uudisraivaajien monista vaivoista huolimatta sointulalaiset pystyivät harrastamaan intensiivistä yhteistä teatteria; myöhemmin esityksiin osallistui koko saaren väestö. Roolit jaettiin todellisuuden vastaavuuden mukaan. Rooleista ei hevin voinut kieltäytyä (Fish 1982:73). Yhteenkuuluvaisuudentunteen on täytynyt olla melkoinen. Sitä osoittavat Sointulassa syntyneet *Kalevan Kansan Sointuja I-II* -lauluvihkot 1903, joissa ylistetään Sointulan saarta ja sen korkeatasoista, yhä korkeampaan henkisyteen pyrkivää Suomen ”henkiaatelistoa”, joka Kurikan unelmien mukaan hyvällä esimerkillään mobilisoi koko Suomen väestön liittymään Sointulan ihanneyhteiskuntaan. Loppuvinjetiksi liitän Kurikan näkemyksen globaalista siirtolaisuusilmiöstä 7:

**”Kehityksen laki” (tai
”Vanhat muodot tieltä pois!”)**

Miksi muinoin Abrahammi
Lähti kauas läntehen?

Miksi rakkaan isänmaansa
Hylkäsi hän entisen?

Miksi jätti hugenotit
Ihanaisen Ranskan maan?
Miksi muutti Wiljam Penni
Kauas Pennsylvaniaan?

Loppui Faraoitien valta,
Loppui suuren Persian.
Itse Rooma kärsi sekun
Hävityksen kauhean.

Miks’ ei jäänyt Väinön kansa
Eelleen Ural vuorten taa?
Miks’ ei nytkään Suomen nientä
kotinansa pitää saa?

Miksi kaatuu suuret hongat
Tuhat vuotta seistuaan?
Miksi nuoret hennot taimet
Pyrkii päivää nauttimaan?

Miksi kevät nuorukainen,
Kesän ikään noustuaan,
Vanhenee ja vaipuu, vihdoin
Hangen alle nukkumaan?

Miksi hylkää pääskyparvi
Rakkaat synnyinseudot, niin?
Lähtee kaus merten taakse
Maihin tuntemattomiin?

Miksi, miksi, kaikki muuttuu,
Vanhat muodot haihtuu pois.
Lujimmatkin linnat raukee,
Niinkuin olluakaan ei ois?

Siksi sujstui Rooman valta,
Siksi murtui kaikki muut,
Siksi sulaa talven hanget,
Siksi sortuu vanhat puut:

Jotta uuden kevään tullen
Vanhat muodot eivät ois
Estämässä edistystä
Vapauden teiltä pois.

Siksi muutti Abrahammi,
Siksi lähti William,
Siksi lähti hugenotit,
Siksi Kansa Kalevan:

Jotta alkais uusi aika,
Uusi kehityksen työ,
Voitettaisi talven valta,
Pimeyden pitkä yö.

Kirjallisuus

- Aika-lehdet*, Nanaimo, Sointula 1901–1905.
- Blavatsky, H.P.**: The National Epic of Finland. Reviews. *Lucifer*. Vol III. No 14 London 15.10.1888.
- Dauthenday, Elisabeth**: *Uusi rakkaus. Kirja kypsyneille hengille*. Kuopio 1902. *Elämä-lehdet*, Helsinki 1905–1907.
- Eklund, William**: *Sointula. Builders of Canada. History of the Finnish organization of Canada 1911–1971*, s. 94–111.
- Fish, Gordon**: *Dreams of Freedom: Bella Coola, Cape Scott and Sointula*. Sound Heritage series. Number 36. Victoria 1982.
- Halminen, Matti**: *Sointula. Kalevan Kansan ja Kanadan suomalaisten historiaa*. Mikkeli 1936.
- Hautamäki, Arvi**: *Matti Kurikka. Tiennäyttäjät. Suomen työväenliikkeen merkkimiehiä Ursinista Tanneriin*. Toim. Hannu Soikkanen. Rauma 1967. *Industrialisti*, Duluth, Minnesota 7.2.1920, 10.9.1920.
- Johnson, Arthur**: *The Kalevan Kansa Colonization Company Limited's relationship with North American utopian Socialist settlements from 1900–1905*. Yleisen historian laudaturtyö. Turun yliopisto 1979.
- Kalemaa, Kalevi**: *Matti Kurikka – Legendajo eläessään*. Porvoo 1978. *Kansan Lehti* 20.3.1906. *Kalevan Kansan Sointuja I-II*. Sointula, B.C. Vancouver 1903.
- Koivukangas, Olavi**: An attempted Finnish utopian settlement in Queensland. *Journal of the Royal Australian Historical Society*. Vol 58 (March) 1972.
- Koivukangas, Olavi**: *Sea, Gold and Sugarcane. Attraction versus distance*.

- Finns in Australia 1851–1947*. Migration Studies C 8. Institute of Migration. Turku 1986.
- Kurikka, Matti:** *Aili*. Näytelmä viidessä näytöksessä. Kuudessa kuvaelmassa. Helsinki 1887.
- Kurikka, Matti:** *Jumalaton kirkko*. Helsinki 1908.
- Kurikka, Matti:** *Pääskyn rakkaus*. Satu. Helsinki 1905.
- Kurikka, Matti:** *Viides evankeliumi. Ote muinais-intialaisesta käsikirjoituksesta*. Englannin kielestä suomensi Matti Kurikka. Helsinki 1906.
- Kurikka, Matti:** *Viimeinen ponnistus*. Näytelmä neljässä näytöksessä. Jyväskylä 1884.
- Kurikka, Matti:** *Äärimmäisessä talossa*. Näytelmä viidessä näytöksessä. Wiipuri 1889.
- Laatokka* 13.12.1887
- Laitinen, Kai:** *Työväenkirjallisuus. Suomen kirjallisuuden historia*. Keuruu 1981, s. 292–295.
- Lempiäinen, Pentti:** *Lapsensynnyttäjien ja morsianten kirkkoonotto*. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja. Helsinki 1969.
- Nieminen, Armas:** *Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia. Avioliitto- ja seksuaalikeskymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisuja nro D 27, Helsinki 1993.
- Nieminen, Armas:** *Taistelu sukupuolimoraalista*. Porvoo, Helsinki 1951. *New Yorkin Uutiset*-lehdet. New York 1912–1913, s. 199–203. *Orpo* 18.1.1903. Siirtolaisuusinstituutin arkisto. Turku.
- Nokkala, Armo:** *Tolstoilaisuus Suomessa*. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 59. Helsinki 1958, s. 41–46, 56, 217–224, 269–270, 303–304, 315.
- Palmgren, Raoul:** *Joukkosydän I. Vanhan työväenliikkeemme kaunokirjallisuus*. Porvoo-Helsinki 1966.

- Palomaa, Veikko:** *Sukupuoliasia järjen ja hengen valossa*. Helsinki 1905.
- Raivio, Yrjö:** *Kanadan suomalaisten historia 1–2*. Vancouver, B.C. 1975.
- Ross, Carl/Wargelin Brown, Marianne** (eds): *Women who dared. The History of Finnish American Women*. Immigration History Research Center 1986.
- Salo, Allan Henry:** *The Kalevan Kansa Colonization Company Limited: A Finnish-Canadian Millenarian Movement in British Columbia*. University of British Columbia 1972.
- Thibert, Marquerite:** *Le féminisme dans le socialisme français de 1830 à 1850*. Diss. Paris 1926.
- Åbo Tidning* 18.11.1887.
- Ågren, Gösta:** *Byn som drömmare bygge*. "Sointula". *Emigrantresan* 1960, s. 96–127.
- Wild, Paula:** *Sointula. Island Utopia*. Madeira Park, Canada 1995.
- Wilson, Donald J:** *Matti Kurikka: Finnish-Canadian Intellectual*. *B.C. Studies*, Winter 1973.
- Wilson, Donald J:** *Matti Kurikka and the Settlement of Sointula*. British Columbia, 1901–1905. *Finnish-American*. Volume 3. New Brighton. Minnesota 1980.
- Wilson, Donald J:** *Never Believe What You Have Never Doubted, Matti Kurikka's Dream for a New World Utopia*. *Finnish Diaspora I*, ed Karni, Michael. The Multicultural History Society of Ontario. Toronto 1981.
- Wilson, Donald J:** *Kalevala in Sointula. The Intellectual Background of Matti Kurikka*. *Sparks from Kalevala*, A Discussion on the Finnish Epic and its Meaning Today. Papers from a conference held at the University of Alberta, Edmonton, Canada, Nov 20–22, 1986. Cultural Association of Finnish Canadians in Alberta 1991.
- Wilson, Donald J.:** *The Canadian Sojourn of a Finnish-American Radical*. *Canadian Ethnic Studies*. Vol XVI, No 2 1984, pp. 102–115.

Notes:

- 1 Kurikan Australian vaiheista, El Dorado-utopiasta sekä Erakko-seurasta kts. Koivukangas 1972, 1986. Kurikan merkityksestä työväenliikkeelle, Hautamäki 1967:277–317. Biografisesta tutkimuksesta, Kalemaa 1978. Kurikan yhteydestä tolstoilaisuuteen, Nokkala 1958:41–46, 56, 217–224, 269–270, 303–304, 315. Kanadan vaiheista mm. Fish 1982, Halminen 1936, Johnson 1979, Raivio 1975, Ross/Wargelin 1986, Salo 1978, Ågren 1960, Wild 1995, Wilson 1978, 1980, 1981, 1984, 1991.
- 2 *Industrialisti*, Duluth, Minnesota 7.2.1920, 10.9.1920.
- 3 Lähinnä ohjelmajulistusta on pidetty Kurikan artikkeleita "Uudelle uralle", joka käsittelee hyvin abstraktisti Kalevan Kansan tavoitteita. Siinä painotetaan yksilön henkisen kehityksen tärkeyttä, niin naisen kuin miehenkin "henkiaateluutta". Halminen 1936:29.
- 4 Kurikan Sointula-aatteen inspiraationa on usein mainittu utooppis-sosialistiset ideat. Niiden keskeisestä feminismi-ohjelmasta ei ole juuri puhuttu. Varsinkin Ranskan utooppis-sosialisteilla oli pitkälle kehitetyt naisen vapautuksen ohjelmat niin teoriassa kuin käytännössäkin. Thibert 1926.
- 5 Kurikan artikkeli "Suomalaiset ja toiskieliset" *Aika* 25.10.1901, "...tietoja toiskielisille", *Aika* 15.6.1904.
- 6 Kurikan myöhemmistä naissiiirtolaisuus suunnitelmista "Väinön tyttärille", *New Yorkin Uutiset* 14.9.1912, 18.9.1912, 21.9.1912.
- 7 Runo on julkaistu kahdella eri otsikolla "Kehityksen laki", *Aika* 4.7.1902 sekä "Vanhat muodot tieltä pois!", *Kalevan Kansan Sointuja* II, 1903:23.